

TARİHİMİZDE DEPREM

Dr. Kenan YAKUBOĞLU

Ülkemiz; gerek coğrafi konumu, gerekse tabii kaynakları itibariyle olağanüstü güzelliğe ve zenginliğe sahip olmakla birlikte; maalesef önemli bir deprem kuşağı üzerinde yer almaktadır. O nedenle tarihin çeşitli dönemlerinde büyük deprem felaketlerine sahne olmuştur.

17 Ağustos'ta yaşadığımız ve binlerce insanımızı kaybettiğimiz büyük felaketle birlikte ülke gündemine giren deprem, bir yandan teknik düzeyde tartışılırken diğer yandan da tarihte yaşanan depremler yeniden araştırılmaya başlanmıştır.

Anadolu'nun İslamlaşmasından bu yana ecdadımız, başta Erzincan olmak üzere Kuzey Anadolu fay hattı üzerinde, binlerce insanın

ölümüne sebep olan büyük deprem felaketleri yaşamıştır. Hatta depremleri, nerede, nasıl olacağı önceden bilinmeyen büyük tabii afetler olmaları ve adeta kıyameti andırmaları sebebiyle "kıyamet-i suğra" (küçük kıyamet) olarak tanımlamışlardır.

1509'da İstanbul'da büyük tahribata yol açan ve "kıyamet-i suğra" tanımlamasıyla tarih kaynaklarında yerini alan depremin binin üzerinde evi yerle bir ettiği ve beş bin kişinin telef olmasına sebep olduğu kaydedilmektedir¹. Sultan II. Bayezit devrine rastlayan bu büyük felakette, Eğrikapı ile Yenikapı arasında bulunan surların yıkıldığı, Fatih Camii'nin kubbесinin çöktüğü, Sahn medresesinin de önemli ölçüde hasar gördüğü belirtilmekte, ayrıca yüzden fazla

camii ve mescidin de harap olduğu ifade edilmektedir.

1509 depreminin yaralarının sarılması için ülkenin her tarafından toplam olarak 67 000 işçi ve 3000 usta istihdam edilmek suretiyle 65 gün içinde şehrin yeniden imar ve inşa edildiği kaydedilmektedir.¹ Bu kadar kısa zamanda böylesine büyük bir insan gücünün devreye sokularak şehrin yeniden imar edilmesi büyük bir hadisedir.

Tarih kaynakları bu inşaadın sonra İstanbul şehrinin artık Bizans karakterinden sıyrılıp Türk-İslam mimari karakterine kavuştuğunu ifade ederler.

Yakın tarihimizde yine Marmara Bölgesinde yaşanan 1894 depremi hemen hemen 17 Ağustos depremi ile aynı bölgeyi kapsamaktadır. Yalnız bir fark vardır ki 1894 depreminin merkezi İstanbul açıklarında adalar mıntikasında gerçekleşmiş ve en büyük tahribatı İstanbul'da yapmıştır.

Sultan II. Abdülhamid tarafından deprem sonrası hazırlattırılan teknik raporda 1894 depremi 10 Temmuz'da öğle vakti on ikiyi yirmi dört dakika geçerken vuku bulmuş ve toplam on sekiz saniye sürmüştür.

Adapazarı'ndan Çatalca'ya kadar 175 kilometre uzunluğunda bir bölgede doğu-batı istikametindeki fay hattı üzerinde yer yer yarıkların ortaya çıktığı görülmüştür.

Depremde en fazla zarar gören yerler Adapazarı, İzmit, Gebze, Kartal, Adalar, Üsküdar, İstanbul (Sur içi), Büyük ve Küçükçekmece, Çatalca, Yalova, Karamürsel ve Sapanca olarak ifade edilmekte ve buralarda büyük tahribatın olduğu belirtilmektedir. Ancak Adapazarı, İzmit ve Sapanca'nın sahil ve düz alanlarında bu günkü gibi yoğun yerleşim olmaması ve binaların ahşap olmasından dolayı felaket yaşanmamıştır.

Depremin birinci derecede etkili olduğu alanlarda kargir binaların büyük bir kısmının yıkıldığı, tuğla binaların kısmen hasar gördüğü, ahşap binaların hiç zarar görmediği belirtilmektedir.

Depremden ikinci derecede etkilenen yerler; Akhisar, İzmit, Yenişehir, Demirtaş, Mudanya, İmralı Adası, Tekirdağ, Çorlu, Ereğli, Silivri, Terkos, Beyoğlu, Büyükdere, Beykoz olarak kaydedilmekte ve bu bölgelerde kötü inşa olunmuş binaların

yıkıldığı, bazı binaların çatladığı fakat önemli hasar olmadığı belirtilmektedir.

Depremden üçüncü derecede etkilenen bölgeler ise Bursa, Bilecik, İnegöl, Vezirhan, Geyve, Sungurlu, Şile, Vize, Saray, Lüleburgaz olarak zikredilmekte, bu bölgede depremin şiddeti hissedilmekle birlikte yıkımların olmadığı kaydedilmektedir.²

Depremlerin önceden bilinmesinin bilimsel olarak mümkün olmadığı bu felaketleri önlemenin de imkân dahilinde bulunmadığı açık olduğuna,

ayrıca bu toprakları terketmemiz de söz konusu olamayacağına göre depremlerle yaşamaya alışmak durumundayız.

İnsanların ölümüne sebep olan şeyin depremler değil binalar olduğu iyice kavranır ve tarihte yaşanan felaketlerden de yeterince ders alınırsa bu gibi felaketlerin yapacağı zararları en aza indirmek mümkündür. Ecdadımızın yerleşim alanı olarak sahil kesimlerden ziyade yüksek yerleri seçmesi ve ahşap ağırlıklı binaları tercih etmesi boşuna değildir.

Milletimizin bir daha böyle felaketler yaşamaması temennisi ile...

1 Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c.II, s.233 - 234

2 Y.E.E, Karton Nu:11, Evrak Nu: 17.c